

Dr. Borjanka Đerić-Dragičević
Medicinski fakultet Foča
Univerzitet u Istočnom Sarajevu

UDK 316.77 (049.3)
DOI 10.57136/2744-2500.2024.19.19.269

RAZUMIJEVANJE KAO PREROGATIV: PUTOKAZI KA USPJEŠNOJ MEĐUNARODNOJ KOMUNIKACIJI I PODUČAVANJU

(Marijana Prodanović and Begoña Crespo, *Towards Success in Communicating and Teaching Internationally: Teach and Talk Like You Walk*, Palgrave Macmillan, 2024)

Udžbenik *Towards Success in Communicating and Teaching Internationally: Teach and Talk Like You Walk* autorki Marijane Prodanović i Begoñe Crespo, koji je početkom jula 2024. godine objavila prestižna izdavačka kuća Palgrave Macmillan, predstavlja sveobuhvatan priručnik namijenjen svima koji se bave podučavanjem ili komuniciranjem na međunarodnom nivou. Autorke, profesorke na Filološkom fakultetu Univerziteta Singidunum u Beogradu, Srbija, te Filološkom fakultetu u La Korunji, Španija, koriste pristupačan i praktičan pristup kako bi istražile kompleksnost međukulturne komunikacije.

Kroz devet poglavlja udžbenik razlaže teorijske pojmove na sažet i razumljiv način, istovremeno pružajući praktične ilustracije stvarnih situacija koje podstiču na razmišljanje. Svako poglavlje sadrži sažetak, ključne riječi, konkretne zadatke, kao i stvarne glasove međunarodnih nastavnika i komunikatora, tj. konkretna iskustva iz učionice, te reference za dalja čitanja. Uz to, svako poglavlje može da se koristi nezavisno, kao zasebna cjelina. Ovaj izuzetno efikasan organizacioni pristup olakšava korisnicima da se kreću kroz tekst i primjene naučeno u praksi. Zahvaljujući svom interaktivnom i pristupačnom karakteru priručnik takođe može biti koristan u učioničkim okruženjima te kao materijal u sklopu različitih vrsta treninga u kontekstu međunarodnog obrazovanja.

Autorke, sa jedne strane, ističu složenost međukulturne komunikacije, zbog čega nerijetko dolazi do pogrešnog tumačenja i neuspjeha u komunikaciji, kao i važnost sticanja specifičnih vještina potrebnih za međunarodno podučavanje.

Sa druge strane, naglašen je vrtoglavi uspon u sferi međunarodnog obrazovanja, sve veća globalna mobilnost, samim tim i nemjerljivo povećana potreba za međukulturnim kompetencijama među nastavnicima i učenicima. Na kraju, poznavanje stranih jezika i razvijena svijest o kulturnoj inteligenciji, uključujući koncepte predstavljene i analizirane u ovom udžbeniku (kao što su koncepti kulturnog ledenog brijega, jezičke osjetljivosti, inkluzivnosti, razlike između visokog i niskog kontekstualnog kulturološkog okvira i td.) identifikovani su kao osnovni elementi za uspješnu međukulturnu komunikaciju i podučavanje.

U nastavku ćemo izložiti ključne aspekte svakog od devet poglavlja, naglašavajući inovativne, praktične i ilustrativne dijelove svakog poglavlja.

U uvodnom poglavlju autorke postavljaju temelje, ističući značaj savremenih pristupa međukulturnoj komunikaciji i podučavanju. Pažnju privlači interaktivni kviz koji testira početno razumijevanje čitalaca i njihovo poznavanje tematike, koji ih ujedno priprema za dublju analizu kroz sljedeća poglavlja, baveći se pojmovima koji će biti obrađeni u priručniku. Autorke uvode osnovne pojmove poput etnocentrizma, etikete, kulturološke asimilacije, akulturacije, integracije, identiteta – suptilno definišu ključne pojmove i teme koje će biti obrađene u priručniku. Na kraju poglavlja predstavljeni su razvojni stadiji ali i trenutno stanje – identifikovani su zahtjevi i potrebe u kontekstu međunarodne komunikacije i obrazovanja danas, kao i sami cilj priručnika: „Gdje god se nalazili, bilo da smo međunarodni nastavnici, studenti ili da komuniciramo na međunarodnom nivou, svijest o kulturnim nijansama treba uvek da nam bude na umu, uz spremnost da posmatramo, doživimo, razumemo, opravdamo i prilagodimo se“ (str. 12).

Uticaji i krugovi u kojima živimo: Kroz drugo poglavlje autorke nastoje prodrijeti u suštinu uticaja koje kultura ima na svakoga od nas – uzimajući u obzir da svi mi odražavamo iskustva i uticaje koji nas okružuju. Autorke detaljno objašnjavaju pojmove horizontalnih i vertikalnih kulturnih uticaja, naglašavajući razlike u uticajima koji dolaze iz savremenog okruženja i onih iz prošlosti. Horizontalni se odnose na cijeli spektar uticaja koji dolaze iz sličnih kulturnih ili društvenih konteksta, često među ljudima koji su iz istih ili sličnih društvenih slojeva, regija, ili generacija. Ovi uticaji su često rezultati međusobne interakcije ili dijeljenja zajedničkih iskustava. Sa druge strane, vertikalni uticaji se odnose na tradicionalne, historijske, nacionalne, transgeneracijske, porodične uticaje. Također, predstavljene su i podvrste krugova u kojima živimo i funkcionišemo: međuljudski, institucionalni, lokalni, kao i globalni krug. Ilustrativne aktivnosti na kraju poglavlja omogućuju čitaocima da reflektuju

o svom kulturnom naslijeđu i njegovom uticaju na njihov identitet, podstičući diskusiju o pokrivenim temama.

Kulturološki šok i kulturni ledeni brijeg: U trećem poglavlju autorke koriste koncept kulturnog ledenog brijega kako bi ovom metaforom pojasnile u kojoj mjeri kulturne karakteristike posjeduju vidljive i skrivene aspekte. Ovaj koncept je popularizovao Edvard T. Hol (1976), američki antropolog, kako bi ilustrovao koliko je kulturno razumijevanje kompleksno i višeslojno. Skriveni dio kulturnih karakteristika, kao što su stereotipi i predrasude, vjerovanja, nade i strahovi, jasno ilustruju kako je duboka struktura mnogo sadržajnija od površinske. Zanimljivo je kako se autorke bave praktičnim scenarijima kulturološkog šoka u kojima detaljno objašnjavaju njegove faze, pomažući čitaocima da prepoznaju i prevaziđu kulturne barijere. Autorke, recimo, navode primjer različitih generacija emigranata iz bivše Jugoslavije opisujući njihov potpuno drugačiji doživljaj života u Austriji (roditelji koji su emigrirali vs. djeca koja su rođena u Austriji). Postavljanjem evokativnih i preciznih pitanja za diskusiju, autorke angažuju čitaoce te podstiču donošenje sopstvenih zaključaka.

Kulture različitih konteksta i dimenzija: U četvrtom poglavlju autorke predstavljaju visoko-kontekstualne kulture u kojima ljudi uglavnom vole da čitaju između redova i smatraju se otvorenima, intuitivnima i porodično orijentisanim – oslanjaju se na kontekst i nenametljive poruke u komunikaciji, na neverbalnu komunikaciju, te nisko-kontekstualne kulture, u kojima njihovi pripadnici vjerovatnije očekuju jasnoću i preciznost u komuniciranju, eksplicitne poruke, direktan komunikacioni stil u kome je značenje izraženo isključivo riječima, kao i veću društvenu distancu. Tu su i mnogi prateći zadaci i pitanja koja omogućavaju poređenje i kontrast između dvije grupe. Da bi se dublje istražili pomenuti problemi i osvijetlile druge klasifikacije, autorke se pozivaju na kulturni model poznatog holandskog socijalnog psihologa Gerta Hofstedeja, pružajući na taj način vezu između dva fenomena i podržavajući ih na praktičan način putem, sada već dobro poznatog, modela šest (kulturom uslovljenih) dimenzija koje nam mogu pomoći da identifikujemo i razumijemo sličnosti i razlike između kultura (npr. dimenzija izbjegavanja neizvjesnosti, individualizam naspram kolektivismu, muškost naspram ženskosti, kratkoročna naspram dugoročne orijentacije, popustljivost naspram uzdržanosti).

Uspori i padovi u međukulturnim susretima: Fokus autorki u petom poglavlju je na konceptu kulturne inteligencije i kompetencije – na prirodi međukulturnih susreta, mjestima, scenarijima i učesnicima. Predočeno je kako se razvijaju savremene potrebe za uspješnom međukulturnom interakcijom. Autorke

nastavljaju isticati neospornu vrijednost međukulturalnosti u različitim sferama života istražujući fenomen lica (tj. naše lice posmatrano na apstraktniji način, viđeno kao konstrukt koji se odnosi na individualnost, integritet, vrijednosti i osobine koje svi posjedujemo), objašnjavajući koncept kulturne kompetencije, kao i višestrukih inteligencija (autorke govore o savršenoj kombinaciji različitih vrsta inteligencija koje su potrebne za uspješno ostvarivanje međukulturne komunikacije), te kulturnu inteligenciju, koja je neophodna za razumijevanje različitosti i prevazilaženje prepreka u međukulturnoj komunikaciji. Poglavlje također osvjetljava trenutne potrebe u ovoj oblasti, ali i razmatra potencijalne prepreke, napominjući razliku između tzv. globalnog engleskog jezika [eng. Globish (McCrum, 2011) – pojednostavljena verzija engleskog jezika koja se koristi za osnovnu komunikaciju] - i engleskog jezika kao *lingua franca*. Na kraju svakog poglavlja autorke sažimaju suštinu poglavlja efektnom „porukom/ lekcijom za ponijeti“ (eng. take-home message), u šestom poglavlju aludirajući na našu iskonsku ranjivost koju treba da zaštitimo u svakoj vrsti komunikacije. U ovom poglavlju autorke takođe uvode sveobuhvatan zadatak planiranja lekcije kojim sumiraju sve do sada pokrivenne koncepte i teme.

EMI i CLIL u savremenim učionicama: Šesto poglavlje koncentriše se na upotrebu engleskog jezika kao alata u međunarodnom obrazovanju, uz zanimljiv i zaista detaljan osvrt na EMI (eng. English Medium Instruction) i CLIL (eng. Content and Language Integrated Learning) pristupe. U svijetu u kojem engleski jezik nastavlja da bude *lingua franca*, korišćenje engleskog kao jezika nastave u međunarodnom obrazovanju nije iznenađenje. Autorke predstavljaju savjete i trikove kako bi se čitaoci fokusirali na praktične načine na koje bi EMI kursevi trebalo da budu organizovani, oslanjajući se ravnopravno na jezik ali i metodologiju, te nakon niza konkretnih rečenica koje nastavnici mogu koristiti u nastavi, uvode i pojam najnejasnije tačke (eng. the muddiest point), onoga što je studentima bilo najteže razumjeti ili što im je ostalo nejasno nakon lekcije ili predavanja, kao i jasan i koncizan EMI organizator lekcije. U ovom, svakako jednom od najpraktičnijih poglavlja priručnika, autorke pružaju nastavnicima koji koriste EMI i CLIL pristupe korisna, praktična iskustva, kao i savjete koji bi im mogli pomoći u uspostavljanju, unapređivanju i produbljivanju odnosa sa svojim učenicima, poboljšavajući njihove metode predavanja. Interaktivne metode podučavanja naglašavaju važnost angažovanja učenika u kontekstu gdje je engleski *lingua franca*. Prema pomenutim modelima, učitelj prestaje da bude tradicionalni predavač; umjesto toga njegova/njena funkcija je funkcija vodiča ili facilitatora, angažujući učenike u rješavanju problema, projektima zasnovanim

na izazovima, grupnom radu, učenju od vršnjaka itd., sa ciljem poboljšanja interakcije i učenja kroz praksu.

Podučavanje i komunikacija prilagođeni jezičkim nijansama: Bitno je istaći na koji način autorke razmatraju pojam jezičke osjetljivosti i inkluzivnosti u međunarodnim učionicama. Autorke i u ovom poglavlju koriste lične priče svojih kolega i savremene scenarije kako bi ilustrativno prikazali izazove i strategije za prevazilaženje stereotipa i predrasuda, kao i diskriminatornog ponašanja najrazličitijeg porijekla (razlike u pogledu rase, kulture, pola, jezičkih varijanti i invaliditeta). Autorke govore o značaju jezičke osjetljivosti, predlažući, između ostalog, neke od poznatih komunikacijskih maksima i zalažući se za inkluzivan, raznovrstan oblik komunikacije koji ima za cilj da bude udoban za sve učesnike. I u ovom poglavlju, kao i u prethodnim, brižljivo i pedantno osmišljeni praktični zadaci omogućavaju primjenu predstavljenih koncepata. Npr. u ovom poglavlju autorke uključuju izrazito kulturno specifične šale otvarajući diskusiju o njihovoj prikladnosti: „Kako zovemo Jugoslaviju poslije Tita? Titanik!“ (str. 89).

Međukulturni sukobi, rješavanje i pregovaranje: Zanimljiv je pristup analizi uzroka i dinamike međukulturnih sukoba sa fokusom na tehnike rješavanja i pregovaranja. Osmo poglavlje istražuje međukulturne sukobe – razmatraju se njihove vrste (intrakulturalni, interpersonalni, intergrupni, organizacijski, interkulturalni, intergeneracijski, rodni, mnogostruki), potencijalni uzroci, okruženja u kojima mogu nastati, učesnici sukoba koji su osjetljiviji, te koliko intenzivni ti sukobi mogu biti. Da bi se prevazišli, ili barem ublažili njihovi efekti, autorke nude praktične savjete i metode za efikasno prevazilaženje konflikata sa posebnim osvrtom na efikasno pregovaranje, što je sveukupno od velike vrijednosti za čitaoce.

Pogled u budućnost – završna razmatranja: Izuzetno aktuelna je diskusija o potencijalu i uticajima vještačke inteligencije (AI) u međukulturnoj komunikaciji. Deveto poglavlje pruža hipotetičke scenarije i testove znanja omogućavajući čitaocima da praktično primijene naučeno i razmisle o budućim istraživanjima u ovoj oblasti. Autorke testiraju znanje čitalaca (razumijevanje i praktičnu primjenu) svih prethodno obrađenih tema na dva načina: listom svih ključnih pojmova i nizom hipotetičkih scenarija koji postavljaju učesnike u različite dijelove svijeta, dajući im različite uloge u društvu i pripisujući im različite osobine. Izvjesno je da će korisnici ovog priručnika produbiti svoje znanje i proširiti vještine koje već posjeduju u sferi međunarodnog podučavanja i komunikacije. Posljednje poglavlje može također poslužiti kao osnova za buduća istraživanja u ovoj oblasti.

Sublimirajući ovaj zaista detaljan, dubok i praktičan vodič za međunarodnu komunikaciju i podučavanje, izdvajamo sljedeće zaključke:

- autorke su predstavile osnovne komponente međukulturne komunikacije, te istakle u kojoj mjeri je razumijevanje složenosti međukulturne komunikacije ključno za prevazilaženje barijera i izbjegavanje nesporazuma;
- naglašena je važnost kulturne inteligencije koja uključuje sposobnost prepoznavanja i razumijevanja kulturnih razlika i samim tim igra ključnu ulogu u efektivnoj komunikaciji i podučavanju;
- osvijetljena je uloga engleskog jezika u međunarodnom obrazovanju: EMI i CLIL pristupi pokazuju značaj engleskog jezika u globalnom obrazovanju, sa naglaskom na interaktivne metode i ulogu nastavnika kao facilitatora u učenju;
- priručnik promovira jezičku osjetljivost i inkluzivnost, tj. prilagođavanje komunikacije jezičkim nijansama i promovisanje inkluzivnosti kao osnovu za stvaranje udobnog i uravnoteženog okruženja za sve učesnike u komunikaciji i učenju;
- autorke praktično predlažu tehnike za rješavanje međukulturnih sukoba;
- na samom kraju predstavljene su perspektive za buduća istraživanja, razmatranjem potencijala vještačke inteligencije u međukulturnoj komunikaciji, čime se otvaraju nove mogućnosti i izazovi za buduća istraživanja i primjenu stečenog znanja.

U svijetu koji postaje sve povezaniji, gdje se granice između kultura sve više brišu, knjiga *Towards Success in Communicating and Teaching Internationally: Teach and Talk Like You Walk* predstavlja svjetionik jasnog i korisnog znanja. Ovaj priručnik ne samo da osvjetljava kompleksne aspekte međukulturne komunikacije i podučavanja već pruža i praktične alate i strategije za njihovu primjenu. Kroz pristupačan jezik i bogatstvo primjera iz stvarnog života, autorke nas vode kroz labirint kulturnih razlika i pomažu nam da razvijemo vještine koje su ključne za uspjeh u međunarodnom okruženju. Preporučujemo ovaj priručnik svima koji teže da unaprijede svoje sposobnosti u globalnom obrazovanju i komunikaciji, jer ne samo da nudi teorijske uvide, već i praktična rješenja koja će pomoći čitaocima da zaista razumiju i povežu se sa svojim međunarodnim partnerima i studentima.

Sa druge strane, svakodnevno svjedočimo u kojoj mjeri je svijet u kojem živimo sve više podijeljen – nerijetko djeluje da se kulturne barijere ne mogu

ISTRAŽIVANJA

prevazići, a kulturološki jaz postaje sve dublji. Autorke su potrebu i neophodnost efikasne međukulturne komunikacije u potpunosti prepoznale i kroz svoj priručnik ponudile ne samo uvide i strategije za prevazilaženje tih barijera, već nam i pružile ključne alate za izgradnju mostova razumijevanja i saradnje u globalnom društvu.